

2. Výchozí pozice v ekonomické vyspělosti

Rakousko v roce 1995 - za který jsou nejdále do minulosti k dispozici data Eurostatu -, bylo podle HDP na obyvatele v paritě kupní síly nejvyspělejší evropskou ekonomikou. Česká republika a Slovensko fungovaly v té době teprve třetí rok jako samostatné státy po rozdělení z původního federativního státoprávního uspořádání. Jejich ekonomiky prošly relativně tvrdým obdobím počátečních - a značných - problémů vyvolaných společenskou změnou z listopadu 1989. Od počátku roku 1993 pak musely jako samostatné státy začít fungovat s oddělenými měnami a jejich odlišným výchozím směnným kurzem k hlavním měnám. Očekávaly je významné změny ve struktuře ekonomik, oproti minulosti zcela jiné podmínky na trhu práce, bylo nutné konstituovat funkční a regulatorně ošetřený bankovní systém - čas ukázal, jak obtížná to byla výzva - a další nutné podmínky pro fungování obou ekonomik v tržním prostředí.

Je tak zřejmé, že odlišnost ve výchozí pozici Rakouska oproti ČR a SR byla počátkem 90. let minulého století patrná nejen co do kvantifikovatelných charakteristik ekonomické úrovně, ale především v prostředí (podmínkách), za nichž trojice sledovaných zemí v té době fungovala.

2.1. Odlišnost ve výchozí pozici

Během přechodu České republiky a Slovenska k tržní ekonomice byl hospodářský pokles SR výraznější; rychlejší dynamika HDP SR oproti HDP ČR patrná až v letech po vstupu obou zemí do EU

Ekonomiky České republiky a Slovenska přešly k tržní ekonomice z formátu státem řízené ekonomiky začátkem 90. let minulého století, do roku 1992 ještě jako federace. Přechod k tržní ekonomice byl pro obě země „zatěžkavací zkouškou“, podstatně hlubší pokles ekonomiky utrpěla Slovenská republika.

Dosahovaná dynamika ekonomického růstu obou zemí se však začala navzájem výrazněji odchylovat zejména po roce 2004, v němž obě země vstoupily - spolu s dalšími osmi státy od 1. května - do EU.

Rakousko bylo v roce 1995 podle HDP na obyvatele v paritě kupní síly nejvyspělejší (nejbohatší) ekonomikou v EU

Naopak rakouská ekonomika byla již na počátku 90. let vyspělou tržní ekonomikou. V HDP na obyvatele v paritě kupní síly, který bývá označován jako komplexní ukazatel ekonomické vyspělosti, byla podle dat Eurostatu s nejzazšími údaji za rok 1995, dokonce třetí nejvyspělejší evropskou ekonomikou s úrovní o třetinu vyšší než byl průměr EU 28 (více v podkap. 2.2.).

Vzhledem k tomu že vyspělejší byly v uvedeném roce podle tohoto kritéria jen Švýcarsko a Norsko, které ale nebyly a nejsou součástí EU, zaujímalo Rakousko v roce 1995 pozici ekonomicky nejvyspělejší země Evropské unie.

2.1.1. Váha ČR, SR a Rakouska v ekonomice EU

Podíl výkonu ekonomik na výkonnosti ekonomiky EU

Váhu ekonomik ČR, Slovenska a Rakouska na ekonomické výkonnosti EU jako celku lze určit podle podílů HDP v paritě kupní síly těchto zemí na stejně vyjádřené veličině za celou EU 28. Lze ji však vyjádřit i v eurech.

2.1.1.1. Podíly na HDP EU 28 v paritě kupní síly

Váhová struktura ekonomiky Evropské unie řadí Českou republiku, Slovensko a Rakousko do prostřední třetiny žebříčku zemí EU přesto, že dohromady tvořil v roce 2014 HDP v PPS těchto zemí jen 4,6 % HDP celé EU 28

Přestože je podíl ekonomik České republiky, Slovenska a Rakouska na ekonomické výkonnosti Evropské unie jako celku podle HDP v paritě kupní síly (PPS) velmi malý, znamená pro ně umístění ve střední části žebříčku evropských zemí (graf 1). V roce 2014 představoval HDP vytvořený v ČR a vyjádřený v paritě kupní síly jen 1,7 % HDP EU 28, v případě Slovenska 0,8 % a Rakousko participovalo na unijní HDP v paritě kupní síly z 2,1 %.

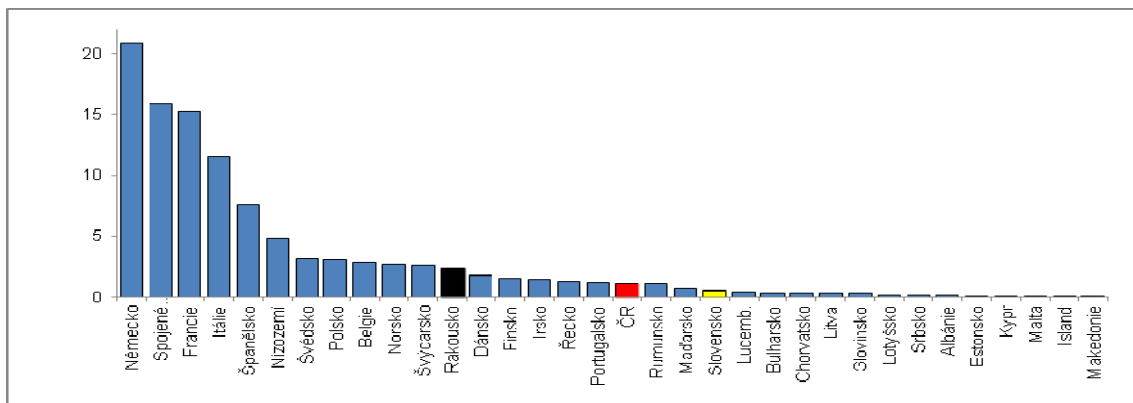
Příčinou tohoto relativně příznivého umístění ve střední části žebříčku EU 28, i přes takto malé podíly, jsou proporce zemí uvnitř Unie. Čtyři největší evropské ekonomiky totiž participují na HDP EU 28, vyjádřeného v paritě kupní síly, ze tří pětin (59,7 % podle dat za rok 2014). Přidáme-li k Německu, Velké Británii, Francii a Itálii ještě Španělsko, jehož podíl sice není dvojciferný jako u čtyř vyjmenovaných zemí, ale jedné desetiny se již blíží, je podíl těchto pěti největších evropských ekonomik na vytvořeném HDP EU 28 v paritě kupní síly více než

dvoutřetinový (67,7 % v roce 2014). Samotné Německo se na ekonomické výkonnosti Unie podílí pětinou (20,1 % HDP EU 28 v paritě kupní síly).

I přes pouhé 1,7 % podílu ČR a unijním HDP v roce 2014 byl tento podíl stejný, jako výkonnost dalších sedmi zemí EU dohromady

Vztahy určené velikostí největších ekonomik v Evropě pak ovlivňují i vykázanou relativní výkonnost zbyvajících zemí EU (graf 1, především v pravé části). Vyplývá z ní například, že podíl HDP České republiky v paritě kupní síly na jeho úhrnu za EU 28 byl v roce 2014 (již zmíněných 1,7 %) stejný, jako výkonnost (součet podílů) Litvy, Lotyšska, Lucemburska, Slovinska, Estonska, Kypru a Malty dohromady.

Graf 1: „Rozsah“ ekonomik evropských zemí (2014, v % HDP EU 28 jako celku, v paritě kupní síly)

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

2.1.1.2. Podíly na populaci a ekonomická výkonnost

Podíl na populaci a podíl na HDP v paritě kupní síly

Mezi trojicí analyzovaných zemí existují rozdíly ve výkonnosti nejen podle relace k průměru EU, tj. podílu na unijním HDP. Je tu diference také mezi tím, srovnáme-li proporci, jakou má populace dané země na celkové evropské populaci na jedné straně a jaký je její (již výše zmíněný) podíl ve vyprodukovaném HDP v paritě kupní síly ve vztahu k EU 28 na straně druhé. Je zde patná vyšší výkonnost Rakouska.

Horší výsledek za ČR a Slovensko – jejich podíl na populaci EU je vyšší než podíl jejich HDP v PPS na unijním HDP; u Rakouska je tomu naopak...

Jestliže totiž Česká republika participovala v roce 2014 na celkovém počtu obyvatel EU 28 z 2,1 %, pak na unijním HDP v paritě kupní síly méně, jen z 1,7 %. Podobně Slovensko, jehož populace tvoří 1,1 % populace Unie, ale jeho podíl na unijním HDP byl v roce 2014 pouze 0,8 %. Naopak obyvatelstvo Rakouska představuje 1,7 % všech obyvatel v EU 28, ale HDP této země tvoří 2,1 % celkové HDP EU 28 v paritě kupní síly.

...a také v úhrnu za tři země je podíl na populaci proti podílu na HDP mírně vyšší

V úhrnu se obyvatelstvo České republiky, Slovenské republiky a Rakouska v roce 2014 podílelo na celkové populaci Evropské unie ze 4,8 %, ovšem na jejím HDP v paritě kupní síly participovaly tyto tři země dohromady podílem mírně nižším, a to ve výši 4,6 %.

Z globálního pohledu je EU výkonná – ačkoli v ní žije jen 7,1 % světové populace, participuje na světovém HDP téměř čtvrtinou

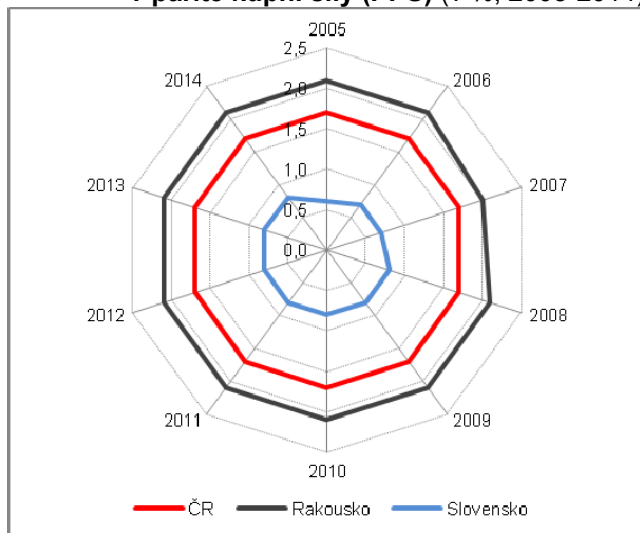
Zajímavá jsou však i globální porovnání ukazující výkonností rozdíly. V roce 2014 připadala na Evropskou unii 7,1 % světové populace, její podíl na světovém HDP v paritě kupní síly však činil silných 23,7 %, tedy skoro čtvrtinu. Ještě příznivější proporce ve výkonnosti však dosáhly Spojené státy. I když jejich podíl na světovém HDP byl mírně nižší než v případě EU 28, tj. činil 22,2 %, byl vyprodukován počtem obyvatel představujícím jen 4,4 % světové populace.

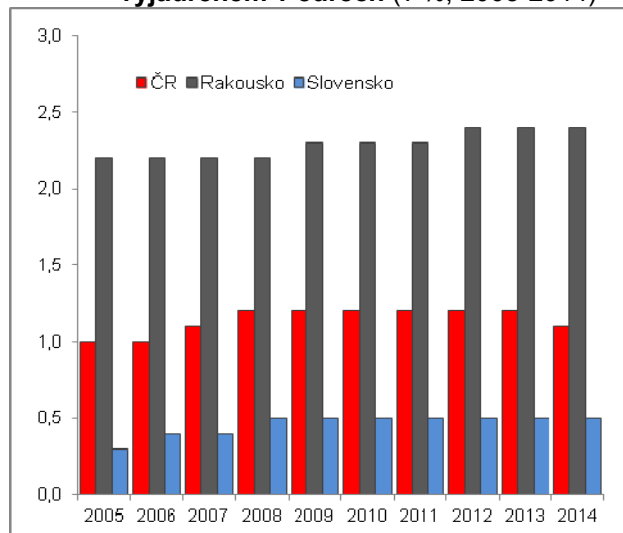
Podíly ekonomik ČR a Rakouska na unijním HDP se za desetiletí 2005-2014 vůbec nezměnily, podíl Slovenska narostl o čtvrtinu...

Výše zmíněné podíly tří sledovaných zemí na ekonomické výkonnosti Evropské unie měřené HDP v PPS se v čase příliš nemění. Vzrostl jen podíl Slovenska, sledujeme-li vývoj za období 2005-2014. HDP ČR zůstává na 1,7 % HDP EU 28 již do roku 2005, obdobně Rakousko s 2,1 % (s nepatrnou odchylkou v roce 2007, kdy podíl klesl na 2 %). Vzestup Slovenska je však znatelnější – jestliže v roce 2005 produkovalo 0,6 % unijního HDP v paritě kupní síly, v roce 2014 už 0,8 %. Jeho podíl vzrostl o čtvrtinu.

Graf 2 Podíl ČR, SR a Rakouska na HDP EU 28 v paritě kupní síly (PPS) (v %, 2005-2014)

Graf 3 Podíl ČR, SR a Rakouska na HDP EU 28 vyjádřeném v eurech (v %, 2005-2014)

Pramen: Eurostat, vlastní propočty

... ale největší skok v podílu na unijním HDP byl patrný v případě Polska, a to o více než třetinu na 5,1 % v roce 2014

Největší skok z evropských zemí však za uvedené období uskutečnilo Polsko. To v roce 2005 participovalo na unijním HDP v PPS z 3,8 %, ale v roce 2014 již z 5,1 % (jeho podíl tedy stoupl o více než třetinu). Svou roli sehrála i skutečnost, že polská ekonomika neprošla v roce 2009 krizí a jako jediné zemi v EU její HDP meziročně neklesl.

2.2. Hrubý domácí produkt na obyvatele v paritě kupní síly (PPS)

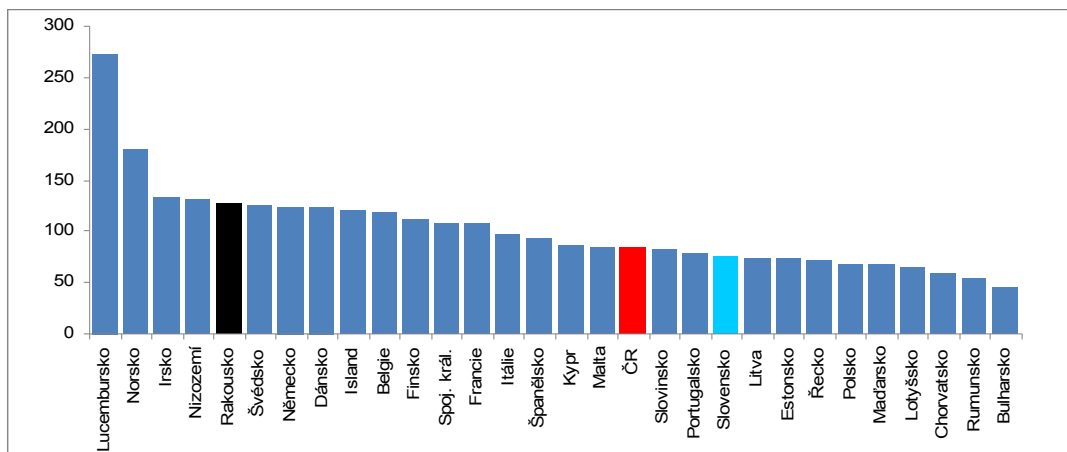
Velký odstup podle HDP na obyvatele v PPS ekonomik ČR a Slovenska od rakouské ekonomiky, kde v roce 2014 dosahoval tento indikátor 127,4 % průměru EU 28

HDP na obyvatele v paritě kupní síly jako měřítko ekonomické vyspělosti zemí - v relaci k evropskému průměru, tj. EU či jiného uskupení, pak i měřítko reálné konvergence - ukazuje podle posledních dat za rok 2014 relativně značný odstup Rakouska od ekonomik České republiky a Slovenska (graf 4). Není to překvapivé, neboť Rakousko je jednou z ekonomicky nejvyspělejších evropských zemí, v roce 2014 se čtvrtým nejvyšším HDP na obyvatele v paritě kupní síly na úrovni 127,4 % průměru EU 28. Ze zemí stojících mimo Unii však měly ještě vyšší ekonomickou úroveň než Rakousko ekonomiky Norska (179,5 %) a Švýcarska (161,7 % podle údaje za rok 2013).

ČR až ve druhé polovině žebříčku s 83,9 % průměru EU 28, o tři místa před Slovenskem (76,2 %)

Česká republika i Slovensko jsou v pořadí zemí EU až ve druhé polovině žebříčku, navzájem s rozdílem tří pozic. ČR přitom tuto druhou polovinu uvedeného pořadí otevírá s 83,9 % průměru EU podle dat za rok 2014. Z tzv. nových členských zemí EU - které se staly součástí společného hospodářského prostoru počínaje vstupní vlnou z května 2004 a později -, je pozice ČR nejlepší, spolu s Kyprem a Maltou. Slovensku (76,2 %) schází k těsnému přiblížení k úrovni České republiky předstihnout Portugalsko a Slovinsko.

Graf 4: Hrubý domácí produkt na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) v roce 2014 (EU 28=100)

Pramen: Eurostat

2.2.1. Odstup Rakouska od Slovenska a České republiky během let 1995-2014

Výrazný odstup Rakouska...

Vývoj HDP na obyvatele v PPS od roku 1995 (graf 5) ukazuje jednak velmi výrazný odstup Rakouska od ČR a do poloviny sledovaného období zejména Slovenska. Je z něj však také patrná relativně silná reálná konvergence Slovenska k průměrné ekonomické úrovni zemí EU 28 a oproti ní jen slabé dohánění v případě ČR. Rakouská vyspělost podle HDP/obyv. v PPS vystupuje do popředí také při srovnání s průměrem EU 28 – přesahuje ho během celého období 1995-2014 a zejména po krizi v roce 2009 se odstup ještě zvětšoval.

... od Slovenska jako jedné z nejhudších ekonomik EU v roce 1995, ale i od České republiky...

V roce 1995 byla ekonomická úroveň České republiky na 76,2 % průměru EU 28 a Slovensko bylo podle HDP/obyv. v PPS jednou z nejhudších zemí Unie se 47 % průměru EU (horší relaci vykazovalo jen Pobaltí, Bulharsko a Rumunsko s proporcí zhruba třetinovou). Ovšem Rakousko bylo v té době nejvyspělejší unijní zemí s 131,8 % průměru EU. Takto vysoko pak v žádném z dalších let až do roku 2014 (127,4 %) rakouský HDP/obyv. v PPS nebyl. Velmi vysoký však byl i průměr za poslední dvě dekády, kdy Rakousko dosahovalo 127,8 % úrovně EU.

... je logický z toho důvodu, že Rakousko bylo v té době podle HDP na obyvatele v PPS nejvyspělejší zemí EU (z neunijních zemí jen Švýcarsko a Norsko) - během dvou desetiletí 1995-2014 se pozice Rakouska mírně zhoršila - stalo se čtvrtou nejvyspělejší zemí EU a šestou v Evropě

V rámci celé Evropy přesáhly relativní úroveň Rakouska v roce 1995 jen země stojící mimo EU, tj. Švýcarsko s 159,8 % a nepatrně i Norsko se 133,8 % průměrné ekonomické úrovně EU 28.

Po zhruba dvaceti letech vykázalo nejvyšší HDP na obyvatele v PPS Lucembursko (které začalo v tabulkách figurovat až od roku 2000), s 271,8 % průměru EU v roce 2014. Jde však o zemi velmi specifickou, se sídlem nadnárodních společností a institucí ovlivňujících např. mzdy a je také vnímáno jako tzv. „daňový ráj“, takže do sebe soustřeďuje sídla firem zdaňujících své aktivity uskutečňované v jiných zemích, aj.. Kromě neunijního Švýcarska (157,7 %) a Norska (178,8 %) měly v roce 2014 vyšší HDP na obyvatele v PPS oproti Rakousku také Irsko (134,3 %) a Nizozemí (131,4 %). Rakousko se 127,4 % průměrné ekonomické úrovně EU 28 tak bylo podle posledních dat za rok 2014 čtvrtou nejbohatší zemí Unie a šestou nejbohatší zemí Evropy.¹

Významně se přiblížit ekonomické úrovni

Závěrem této části analýzy, tj. změnami v ekonomické vyspělosti zemí podle HDP na obyvatele v PPS za dvě dekády let 1995-2014 lze při pohledu na tři zkoumané

¹ Jestliže rakouský HDP na obyvatele v PPS jako měřítko ekonomické vyspělosti za roky 1995-2014 klesl jen velmi málo, o 4,4 pb., vyspělé „staré země“ Unie (EU 15) „oslabily“ o 7,1 pb. Nejvíce ztratila v přepočtu na obyvatele Itálie, kde se za poslední dvě desetiletí snížil HDP na hlavu v PPS o 25,5 pb., čímž země klesla s 96,4 % pod průměr EU 28. Ztratilo i Řecko, kde je však s ohledem na negativní vývoj ekonomiky posledních pěti let vyvolaný krizí jeho veřejných rozpočtů pokles pochopitelný (-13,2 pb.). Snížením HDP na obyvatele v PPS na 71,5 % průměru EU se helénská země dostala na nižší ekonomickou úroveň než Česká republika, Kypr, Litva, Estonsko, Malta, Slovinsko a Slovensko, tedy většina „nových zemí“ Unie a kromě nich i Portugalsko.

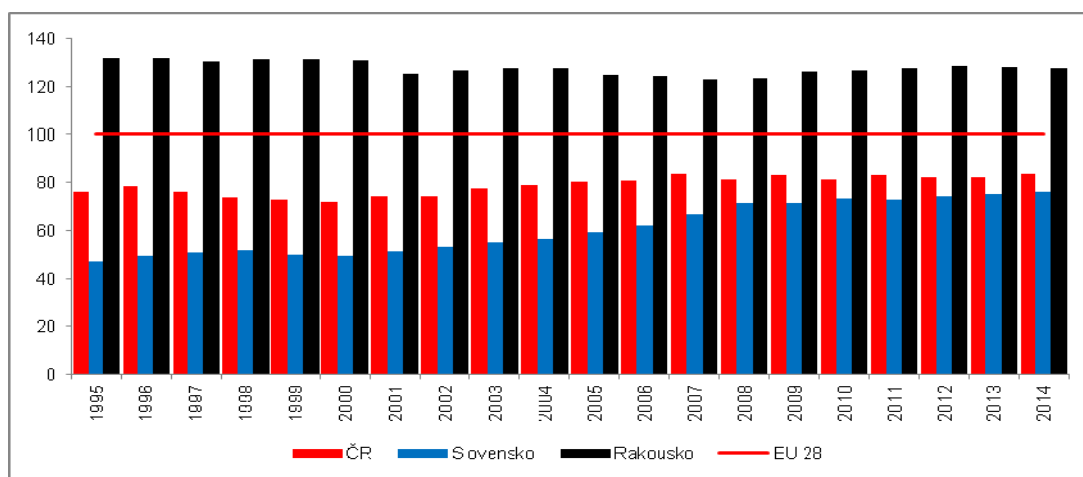
Rakouska bude pro ČR a Slovensko v příštích dekádách cílem vzdáleným – dosavadní konvergence byla totiž založena na jejich nízké základně a dynamizaci způsobovaly mimořádné vlivy, jako byl například vstup do EU

země konstatovat, že dospět či alespoň významně se přiblížit ekonomické úrovni Rakouska bude i v následujících dekádách představovat pro Českou republiku i Slovensko cíl velmi vzdálený. A to i přesto, že dosavadní tempo přiblížování bylo zejména v případě Slovenska velmi rychlé. Jestliže v roce 1995 činil rozdíl v HDP na obyvatele v PPS Rakouska SR plných 85 bodů a ekonomická úroveň Rakouska byla proti Slovensku trojnásobně vyšší, v roce 2014 činil převis Rakouska už „jen“ 52 pb. Uvědomme si však, že šlo o období – což platí i pro Českou republiku – výjimečných změn dynamizujících ekonomický vývoj v ČR a SR, především efektů plynoucích ze vstupu obou zemí do Evropské unie (z něhož vytěžilo více Slovensko, jak bude z dalšího patrné).

Slovensko se v roce 2013 po postupném snižování náskoku v ekonomické úrovni ČR dostalo v relativním HDP/obyv v PPS na rozdíl pouhých 7 pb. z 29 pb. rozdílu v roce 1995

Navíc vývoj v letech 1995-2014 reálně naznačoval, že Slovensko může Českou republiku v ukazateli HDP na obyvatele v PPS dokonce předstihnout – rozdíl, který činil v roce 1995 plných 29 pb. se v průběhu let ztenčil až na pouhých 7 bodů v roce 2013. Poté, v roce 2014, vlivem obnoveného růstu české ekonomiky po recesi předchozích dvou let, činil rozdíl mezi ČR a Slovenskem v tomto ukazateli ekonomické úrovně 8 pb. a je reálně předpokládat, že silný růst ekonomiky ČR v roce 2015 tuto proporcí dále zlepší ve prospěch České republiky.

Graf 5: Vývoj HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) ve srovnání let 1995-2014 (EU 28=100)

Pramen: Eurostat

2.2.2. Relace ke „starým“ unijním zemím skupiny EU 15

Při zvolení skupiny EU 15 jako referenční meze, dosahuje ČR v HDP/obyv. v PPS jen 77,1 % a Slovensko 70 % jejich průměrné úrovně; Rakousko 117,5 %, tj. více než EU 28 v relaci k EU 15, tj. 91,9 %

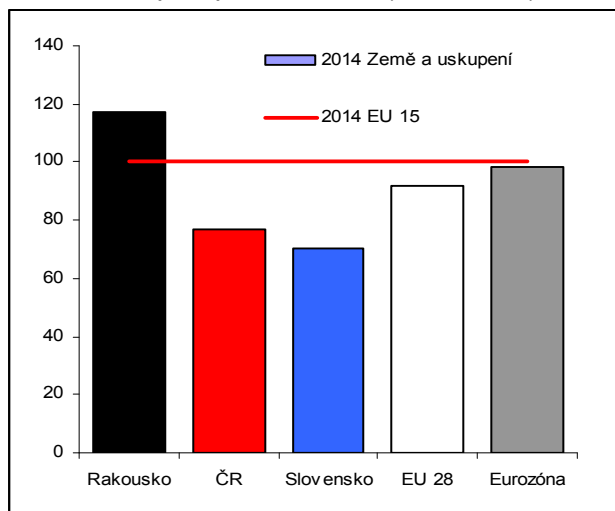
Relace v HDP na obyvatele v paritě kupní síly může být vztažena nejen k průměru EU 28, ale i k referenční hodnotě za jinou skupinu. Např. ve vztahu k tzv. „starým“ zemím Unie (EU 15), tj. nejvyspělejších zemí, překonává Rakousko tuto relaci i v tomto tvrdším benchmarku se 117,5 % průměru EU 15. Toho přitom nedosahují jak EU 28 (91,9 %), tak ani eurozóna (98,3 %). Jak je patrné z grafu 5, zachycujícího tři země sledované v této analýze a zmíněná dvě uskupení, relace České republiky i Slovenska je podstatně nižší (77,1 %, resp. 70 %) nejen oproti Rakousku, ale v logice věci i proti výše zmíněným poměrům vztaženým k EU 28.

V letech 2005-2014 patrná jasná konvergence k průměru EU jen v případě Slovenska – v ČR přiblížování nepřesvědčivé, za to Rakousko svoji už tak velmi příznivou relaci dále zlepšovalo až do roku 2012

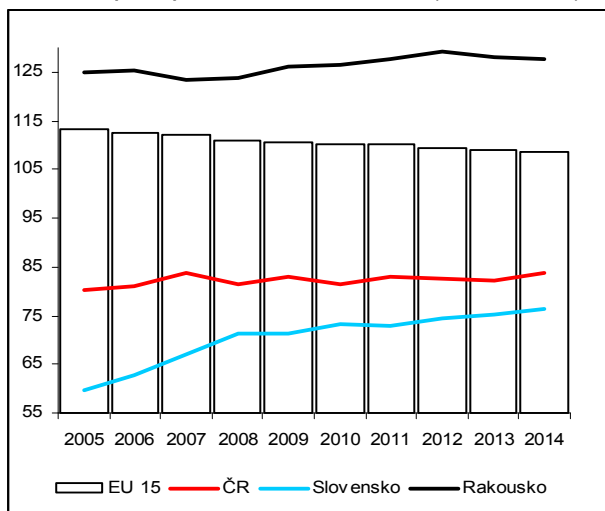
Ve vývoji v období 2005-2014 prokázalo jasný rostoucí trend reálné konvergence ze tří sledovaných zemí pouze Slovensko (graf 6). Přiblížování ČR k průměrné úrovni EU nebylo za tyto roky příliš přesvědčivé. Relace HDP/obyv. v PPS u nejvyspělejších zemí EU, tj. skupiny EU 15, mírně klesala. Ekonomika Rakouska naproti tomu zaznamenávala oproti vývoji v EU 15 i ČR zlepšování této relace. Docházelo k tomu od roku 2007 do roku 2012 a nárůst relativního HDP/obyv. v paritě kupní síly zaznamenalo Rakousko i v krizovém roce 2009. V něm byl jeho meziroční pokles HDP (reálně -3,8 %) podstatně mírnější nejen ve srovnání s EU 28 (-4,4 %), ale i oproti propadu české (-4,8 %) i slovenské ekonomiky (-5,3 %).

Až v letech 2013 a 2014, především vlivem slábnutí tempa růstu HDP Rakouska, klesala i jeho relace k evropskému průměru v přepočtu na obyvatele v PPS.

Graf 6 HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) v roce 2014 (EU 15=100)

Graf 7 HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) v letech 2005-2014 (EU 28=100)

Pramen: Eurostat

Vzhledem k nižší ekonomické úrovni ČR a SR bylo za roky 2005-2014 zlepšení jejich pozice v pb. příznivější než v případě Rakouska, a to především v případě Slovenské republiky

Překvapivě příznivý vývoj relativního HDP v přepočtu na obyvatele v PPS v případě Rakouska ve srovnání s vývojem vyspělých zemí skupiny EU 15 však - vzhledem k vysoké dosažené úrovni tohoto ukazatele - nevedl za roky 2005-2014 k významnějšímu zlepšení jeho pořadí v žebříčku (podle srovnání v procentních bodech), než jak tomu bylo v případě ČR a zejména Slovenska. Graf 7 ukazuje nárůsty v procentních bodech u HDP na obyvatele v PPS pro referenční mez průměru za EU 28; zatímco v roce 2014 byl na Slovensku HDP/obyvatele v PPS proti roku 2005 vyšší o 16,7 pb., v ČR jen o 3,7 pb. a v Rakousku o 2,8 pb.

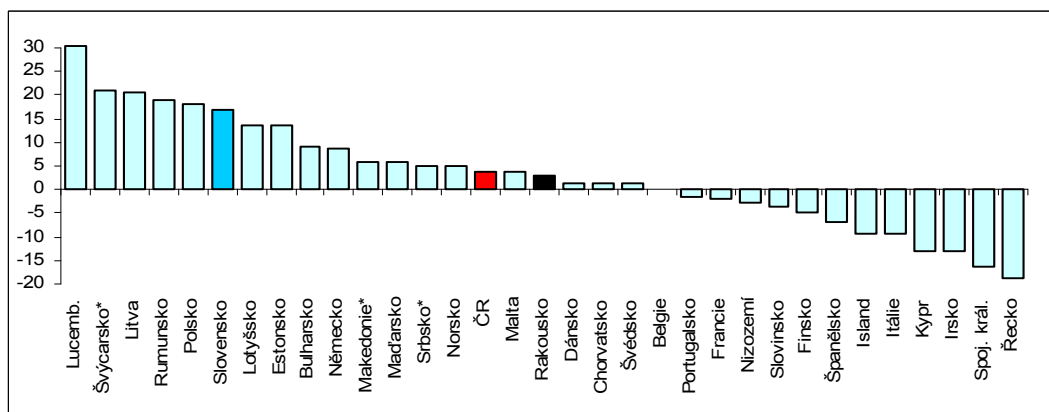
Reálná konvergence ČR k průměru EU byla za roky 2005-2014 nejpomalejší z nových členských zemí EU (kromě divergence Slovinska); tempo reálné konvergence SR bylo velmi rychlé do roku 2008 a poté mírně zpomalilo

Srovnáme-li ČR a Slovensko, byla reálná konvergence k průměru EU 28 v případě ČR podstatně pomalejší než u SR. I ostatní země vstupní vlny roku 2004 a později, se do roku 2014 blížily průměru EU rychleji než ČR (mimo Slovinska, které za roky 2005-2014 divergovalo s rozdílem -3,4 pb., když v roce 2009 jeho úroveň o 2 pb. poklesla a poté už jen stagnovala). Přibližování Slovenska k úrovni HDP na obyvatele v PPS bylo za období 2005-2014 nejrychlejší do roku 2008, poté se tempo dohánění zmírnilo - i tak je však výrazné: v roce 2005 činil rozdíl v HDP/obyv. v PPS mezi ČR a SR 20,7 pb., ale v roce 2014 už jen 7,7 pb. Nejbližší byla SR České republiky v roce 2013 (7,1 pb).

... přičemž rozhodující byl pro Slovensko výrazný posun v letech 2004-2008

Vraťme se však k relativní pozici obou zemí vztážené k EU 28. Celkově lze říci, že v období od vstupu do EU se relativní pozice ČR v úhrnném ekonomickém indikátoru výkonnosti země, tj. v HDP na obyvatele v PPS, zlepšila o 4,7 pb. Relativní pozice Slovenska však byla lepší o 19,8 pb. Přitom zcela rozhodující byl pro Slovensko posun už v období 2004-2008. Tehdy se indikátor zlepšil o 14,9 pb., zatímco v ČR jen o 2,5 pb.

Graf 8: Změny v relativní výši HDP na obyvatele v PPS mezi lety 2005 a 2014 (EU 28=100, v pb.)

Pozn.: * období 2005-2013

Pramen: Eurostat

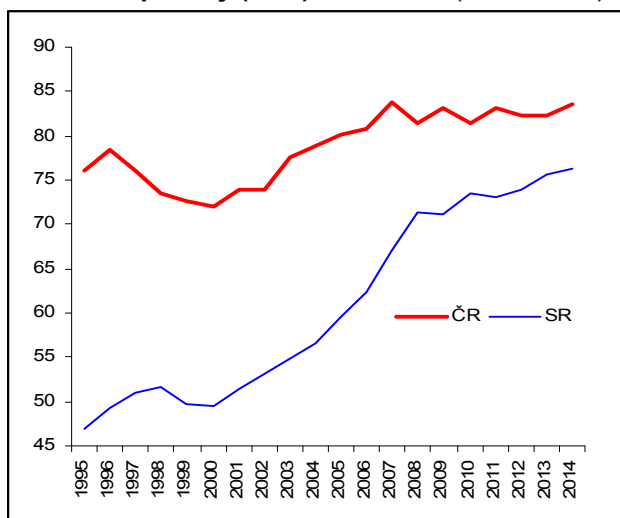
Slovensko dokázalo vytěžit více ze vstupu do EU ve srovnání s ČR, ovšem jeho tempo reálné konvergence bylo prudké již od roku 2000...

Z dlouhodobého pohledu, tj. od roku 1995 bylo tempo přibližování Slovenska k průměrné ekonomické úrovni EU v HDP/obyv. v PPS ve srovnání s tempem ČR ještě impozantnější (graf 8). Jak je vidět, Slovensko nejenže dokázalo více než Česká republika „vytěžit“ z členství v EU (zejména v období 2004-2008). Tempo reálné konvergence bylo v SR prudké již od roku 2000, jak je dobře vidět z grafu 9.

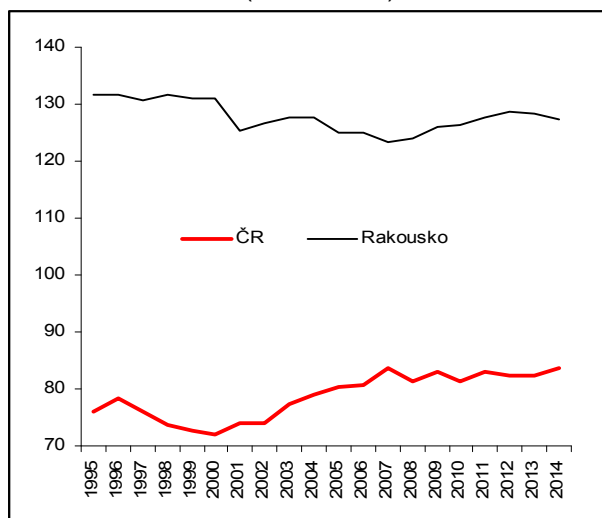
...přičemž ČR doplácela na roky recese 1997 a 1997 i 2012 a 2013

Zatímco ČR „tratila“ po měnové krizi z poloviny 90. let na tempu růstu HDP a prošla v letech 1997 a 1998 recesí, která ovlivnila i relaci HDP v přepočtu na obyvatele v PPS prakticky až do roku 2000, slovenské zaváhání bylo kratší (1999-2000). Nejrychlejší reálná konvergence byla v ČR v trendu patrná v letech 2000-2007, posilovaná mohutnou vlnou přímých zahraničních investic.

Graf 9 ČR a SR - HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) 1995-2014 (EU 28=100)

Graf 10 ČR a Rakousko - HDP na obyvatele v PPS 1995-2014 (EU 28=100)

Pramen: Eurostat

2.2.3. Další technické parametry působící na ukazatel HDP na obyvatele v PPS

Vliv změn v paritách kupní síly a změn v počtu obyvatel ČR a SR

Co se týká vývoje parit, v ČR i SR byla změna parit kupní síly v relaci k EU 28 za roky 1995-2014 zhruba stejná (nárůst přibližně o třetinu, na Slovensku pak nepatrně nižší). Změnou v paritách tak zřejmě nelze vysvětlit výrazný rozdíl v reálné konvergenci Slovenska a ČR v letech 1995-2014, resp. v období 2004-2014.

Další parametr formulující indikátor HDP na obyvatele v paritě kupní síly, tj. počet obyvatel, se v ČR a SR vyvíjel odlišně v tom, že přírůstek obyvatelstva za roky 1995-2014 byl v ČR větší než na Slovensku (+1,7 % proti +0,9 % podle středního stavu obyvatelstva v daných letech). V období 2004-2014 byla změna ještě výraznější, neboť v ČR se za tu dobu zvýšil počet obyvatel - nejen přirozenou měnou, ale i migrací - o 3 %, zatímco na Slovensku jen o 0,6 % (přitom zajímavý byl i vývoj uvnitř sledovaného období, protože ve druhé polovině 90. let až do roku 2002 v České republice počet obyvatel klesal, zatímco na Slovensku nikoli). Pohyb v počtu obyvatel tak mohl zčásti favorizovat Slovenskou republiku, pokud jde o přepočet HDP na obyvatele. Rozhodující vliv však mělo dosahované tempo ekonomického růstu v obou zemích (více v kapitole 3).

Relativně vysoká korelace mezi ČR a SR, naopak záporný vztah pokud jde o Rakousko – vysvětlením může být, že tam od roku 2000-2007 začínalo již HDP na obyvatele v PPS v relaci k EU klesat

I přes rychlejší konvergenční změny ve slovenské ekonomice vykazuje během let 1995-2014 vývoj v ČR a SR relativně vysokou korelaci. Naopak srovnání české ekonomiky a ekonomiky Rakouska podle toho, jakých úrovní dosahoval v uvedeném období HDP na obyvatele v PPS, vykazuje zápornou korelaci. I křivky v grafu 9 ilustrují hrubou podobnost přibližně jen v období 1997-2000, poté v dalších letech již ČR reálně konvergovala k průměru EU, zatímco v Rakousku relace HDP na obyvatele v PPS začínala klesat, což trvalo až do roku 2007.

2.3. Relace ve výdajích na konečnou spotřebu

Výdaje na konečnou spotřebu domácností vč. NISD...

Materiální aspekt kvality života má svůj odraz mimo jiné i ve výdajích domácností na konečnou spotřebu², vč. výdajů neziskových institucí sloužících domácnostem (NISD)³ v přepočtu na obyvatele v PPS, tak jak je tento indikátor uváděn v databázích Eurostatu. (V dalším textu budeme uvádět zkráceně termín „spotřeba“ myšlený v tomto smyslu, tj. vč. výdajů na NISD a v přepočtu na jednoho obyvatele).

... ukazují v relaci k EU 28 podstatně nižší úroveň u České republiky než jakou má Rakousko, ale dokonce i nižší, než jaké dosahovalo v roce 2014 Slovensko

Porovnáme-li velikost výdajů na konečnou spotřebu domácností vč. NISD v paritě kupní síly na obyvatele opět k referenční mezi, kterou je průměr za EU 28 (graf 10), ukazují komparace ČR, Slovenska a Rakouska odlišnou pozici než jakou vykreslují podobná data za HDP jako celek.

Pro ČR nevyznívá porovnání příznivě. Ukazuje nejen podstatně nižší úroveň výdajů na konečnou spotřebu v PPSy v relaci k EU 28 (71,2 %), než jakou má Rakousko (120,5 %), což lze očekávat. Relativní spotřeba domácností na obyvatele byla ale v roce 2014 v ČR dokonce nižší, než jakou vykazovala SR (75,6 %). Disproporce v neprospěch ČR byla relativně značná.

Přitom ještě v roce 2005 byl odstup ČR oproti Slovensku ve spotřebě domácností na obyvatele jasně zřetelný (66,9 % úrovně EU v ČR a 58,6 % v SR). K zaostávání ČR ale v období 2005-2014 významně přispěla recese let 2012-2013 s útlumem spotřeby - daným velmi slabými přírůstky disponibilních příjmů domácností -, kterou Slovensko nezaznamenalo.

V materiální kvalitě života ČR zaostává a klesla za roky 2005-2014 z 19. na 21. místo v pořadí zemí EU; SR „poskočila“ z 23. na 20. pozici...

Materiální úroveň kvality života tak v ČR zaostává nejen za Rakouskem, ale už i za Slovenskem. V roce 2005 byla ČR v pořadí zemí EU 28 v relativní pozici u výdajů na konečnou spotřebu domácností na 19. místě a Slovensko na 23. místě. V roce 2014 se SR dostala na 20. místo, zatímco ČR oproti svému pořadí z roku 2005 ztratila a v žebříčku zemí zaujala 21. pozici.

... a „alpská“ ekonomika si udržela místo třetí nejbohatší země EU měřeno relativními výdaji na konečnou spotřebu domácností (vč. NISD) po Lucembursku a Spojeném království

Zatímco SR se v tomto relativním srovnání zlepšila za deset let o 17 pb., Česká republika jen o 4,2 pb. Rakousko svoji pozici posílilo o 2,5 pb. vůči průměru EU 28. I když se zdá, že co do posilování v procentních bodech je posun Rakouska ze tří sledovaných zemí nejvyšší, je to logicky zdůvodnitelné jeho už tak velmi vysokou úrovní relativních výdajů na konečnou spotřebu domácností v přepočtu na obyvatele. Ty byly oproti průměru EU třetí nejvyšší ze zemí Unie jak v roce 2005, tak i v roce 2014 a dokládají tím vysokou takto měřenou životní úroveň, kterou mají domácnosti v „alpské“ ekonomice (třetí nejvyšší v Unii po Lucembursku s relací 143,6 % a Spojeném království s 122,4 % průměru EU 28).

Vůbec nejvyšší relativní spotřebu na obyvatele však vykazuje v Evropě Švýcarsko (graf 10), kde byly již v roce 2013 výdaje domácností o polovinu vyšší (150 %) než činil průměr EU. Podobně tomu bylo v Norsku (128,2 %) či na Islandu (110,3 %). Šlo vesměs o vyšší relace, než kterých dosahovala oproti průměru EU 28 skupina nejvyspělejších, tzv. „starých“ zemí Unie (EU 15) se 108,3 %.

V jednotkách PPS stouply výdaje rakouských domácností více než českých, přestože posun v procentních bodech byl nižší

Rakousko mělo za roky 2005-2014 nejvyšší posun v procentních bodech ve srovnání s tím, jakého v relativním HDP na obyvatele v PPS dosahovala ČR a zejména Slovensko. Ovšem bráno absolutně, v jednotkách PPS, spotřeba rakouských domácností se za uvedené období zvětšila o 3100 jednotek, zatímco spotřeba českých domácností jen o 2200 jednotek PPS. Výdaje domácností na konečnou spotřebu v přepočtu na obyvatele Slovenska stouply za roky 2005-2014 naproti tomu o 4000 jednotek PPS.

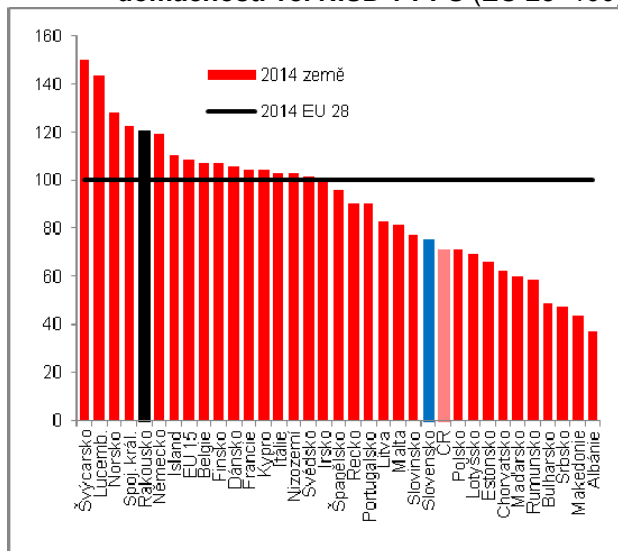
Rozdíl mezi domácnostmi v Rakousku oproti domácnostem v ČR a SR se tak dále prohloubil.

² Je zde uvažována spotřeba ve smyslu výdajů vynaložených na výroby a služby, které jsou určeny pro přímé uspokojení individuálních potřeb nebo přání.

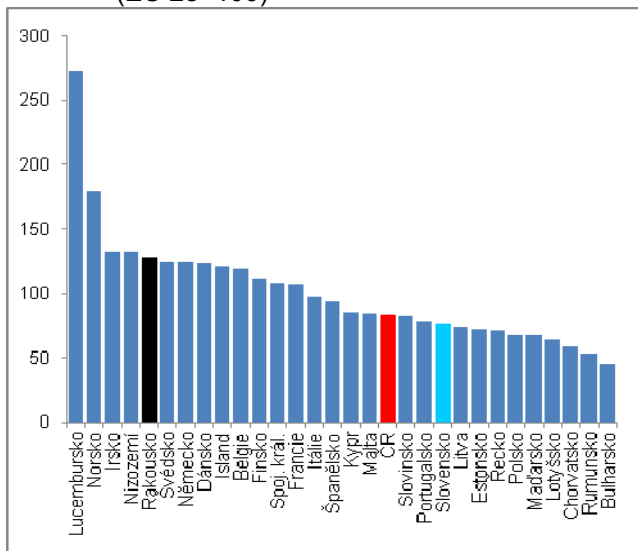
³ Pokud nebude uvedeno jinak, v dalším textu této subkapitoly bude termín „výdaje na konečnou spotřebu domácností“ zahrnovat i výdaje neziskových institucí sloužících domácnostem (NISD).

Graf 11 Výdaje na konečnou spotřebu domácností vč. NISD v PPS (EU 28=100)

Graf 12 HDP v paritě kupní síly (PPS) v roce 2014 (EU 28=100)

Pramen: Eurostat

Posun v pozici ČR i SR v úrovni materiální kvality života podle relativních výdajů domácností na konečnou spotřebu byl větší než v Rakousku

Vztáhneme-li k sobě posuny ve spotřebě a posuny v HDP u sledovaných zemí za desetiletí ohraničené roky 2005-2014, vidíme nejen výrazně větší zlepšení Slovenska proti ČR, jak je již uvedeno výše (výdaje na konečnou spotřebu domácností vč. NISD v přepočtu na obyvatele v PPS byly v roce 2014 o 17 pb. výš, zatímco v ČR jen o 4,2 pb. výš, což lze ve značné míře připsat právě nízké slovenské základně). Pokud se jedná o HDP na obyvatele v PPS, byly proporce obdobné - na Slovensku byl posun za roky 2005-2014 o 16,9 pb., v ČR jen o 3,7 pb. (zde byla logika rozdílů již několikrát zmíněna).

Posun v relaci spotřeby rakouských domácností v pb. je sice menší než v ČR nebo SR, ale při její úrovni - vysoko nad unijním průměrem - je toto zlepšení oproti ČR a SR výrazné a ukazuje, jak obtížný je pro tyto země posun k rakouské materiální kvalitě života

Podíváme-li se však na Rakousko, je rozdíl mezi zlepšením pozice u spotřeby a zlepšením pozice v HDP jiný. Relace spotřeby se zlepšila o 2,5 pb. a relace v HDP o 2,8 pb. Znamená to, že nárůst zlepšení u výdajů na konečnou spotřebu rakouských domácností v přepočtu na obyvatele vč. NISD je sice menší, než u ČR a SR. Ale vzhledem k vysoké úrovni relace spotřeby v Rakousku - výrazně vyšší než kolik činí unijní průměr (!) podle grafu 11 – je toto zlepšení ve srovnání s ČR a SR velmi významné. Dokazuje, jak velmi obtížné by bylo se k rakouské materiální kvalitě života v čase posunovat.

Jestliže ale zlepšení relativní pozice Rakouska v HDP na obyvatele v PPS představovalo za roky 2005-2014 jen +2,8 pb. (což je i tak velmi dobrý výsledek, neboť skupina nejvyspělejších zemí v té době naopak v uvedené relaci ztrácela) lze do jisté míry dedukovat, že právě spotřeba domácností měla v Rakousku na toto zlepšení významný vliv.

Spotřeba domácností v Rakousku měla významný vliv na vývoj HDP v přepočtu na obyvatele v PPS

Vždy je nutné brát v úvahu faktor podstatně vyšší výchozí pozice v případě Rakouska oproti ČR a SR týkající se zejména úrovně spojené s materiální kvalitou života. Zároveň je však pravděpodobné, že vývoj HDP v přepočtu na obyvatele byl v Rakousku posilován – oproti ČR a SR - méně významně jinými složkami HDP, než jsou jen výdaje na konečnou spotřebu domácností (vč. NISD).